

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti visuaaltehnoloogia

Dekoraator-butafoori spetsialiseerumisvaldkond

Kaido Torn

**LAVASTUSE „PÕRRR...!!!“ BUTAFOORIA TEOSTAMINE
ENDLA TEATRIS**

Diplomitöö

Praktilise töö juhendaja:

Endla teatri butafoor, Silvi Kard

Kirjaliku töö juhendaja:

lavakujunduse lektor, Krista Tool

Kaitsmisele lubatud .....
(juhendaja allkiri)

Viljandi 2013

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. LAVASTUSEST	4
1.1. Kostüüm	5
1.2. Butafooria	5
2. TEHNOLOOGIAD JA MATERJALID.....	7
3. KONKREETSES LAVASTUSES TEHTUD TÖÖD	9
3.1. Männi okas	9
3.2. Väike leht.....	11
3.3. Suur leht.....	12
3.4. Karikakar	13
3.5. Väike sõnnikukuul	15
3.6. Lilla õis.....	15
3.7. Niidirull	16
3.8. Viul	17
3.9. Maasikas	19
3.10. Lepatriinude täpid.....	21
KOKKUVÕTE	22
LISAD	25
Lisa 1 Kaili Viidase makett ja tööjoonised lavastusele „Pörrr...!!!“.....	25
Lisa 2 Fotod lavastusest.....	27
TAGASISIDE	30
SUMMARY	31

SISSEJUHATUS

Minu diplomitöö kirjaliku osa eesmärgiks on analüüsida ja täiendada oma praktilist lõputööd, mida teostasın Endla Teatris lastelavastuse „Põrrr...!!! juures. Lavastuse esietendus oli 8. oktoobril 2011.a. Endla teatri Kúunis.

Praktilist osa teostasın ajavahemikus 5. september kuni 9. oktoober. Valisin Endla teatri ja selle konkreetse projekti, kuna töö maht oli suur, ning teatrist pöörduti minu poole abipalvega aidata. Juhendajaks oli butafoor Silvi Kard.

Praktilise töö teostuse juures oli eesmärk testida oma seniseid teadmisi ja oskusi, kuid samas ka juurde õppida nii palju kui võimalik.

Lavastuse idee autor, kunstnik ja lavastaja oli Endla teatri näitleja Kaili Viidas, kelle jaoks oli lavastamine esmakordne ettevõtmine. Kostüümikunstnik oli külalisena (keraamik ja *performance*-kunstnik) Kris Lemmsalu, kes polnud varasemalt teatris kostüümikunstnikuna tööd teinud. Näitlejad olid Ireen Kennik, Katrin Tammaru, Priit Loog, Bert Raudsep, Tambet Seling. Valguskunstnik oli Margus Vaigur, muusika autor Janek Kivi, videomeister Argo Valdma, liikumisjuht Hellar Bergmann. Lavastuse kestuvus on 1h 15 min.

Minu töö kirjalik osa koosneb kolmest kirjeldavast peatükist. Esimeses peatükis saab lugeda lavastusest, selle sisust, kostüümidest ja kujundusest. Teises peatükis on info lavastuses kasutatud materjalidest. Kolmas peatükk sisaldab informatsiooni tööprotsessist ja rekvisiitide valmimisest, mida illustreerivad pildid (vt Foto 1-29). Kokkuvõttele järgnevad lisad, mis sisalvad fotosid kunstniku maketist, lavast, tööjoonistest (vt Lisa 1) , etendusest (vt Lisa 2). Lisaks on ka praktilise töö juhendaja tagasiside.

1. LAVASTUSEST

Lavastuse mängukohaks oli teatris valitud *black box*- tüüpi saal, mida nimetatakse Endla teatris Kūūniks. Sinna mahub olenevalt toolide paigutusest umbkaudu 150 inimest, mis tähendab, et publik on lavale tunduvalt lähemal, kui suures saalis ja atmosfäär palju intiimsem. Selle tarvis võiks tavaliselt butafooriat ja dekoratsiooni e detailsemalt teha, kuna suure lava dekoratsioon võib mõjuda väikesel laval robustse ja isegi lohakana.

Kuna lava oli publikule nii lähedal, siis lastele mängitav putukate maailm ka peaaegu käegakatsutav. Tavaelus jäävad putukad meile nähtamatuks, kui nad ei astu just meiega otsekontakti ega satu meie silma alla. Veel enam on just linna-lastel tänapäeval vähene võimalus kokku puutuda erinevate putukatega, mistõttu laval nähtu omab veelgi suuremat kaalu. „Selguse ja koloriidi abil viiakse vaataja talle mõistetavasse maailma: maale ja muru sisse. Samas võib tänapäeval olla reis „maale vanaema juurde” paljudele juba retkeks tundmatusse ja panna tõesti imestama, kuidas putukatel pole mitut elu“ (Avestik, R. 2012. Käiatud ja käiamata mõtteid hommikusest „varjuteatrist” - Sirp, nr 12)

Enne tööle asumist kohtusin lavastajaga, kes andis ülevaate oma visioonist, näitas maketti ja rääkis töö mahust. Lavastaja soov oli kasutada dekoratsiooni asemel projektsiooni, mistõttu soovis ta lavale valgeid akse ja valget põrandakatet. Projektsiooni-kasutus annab suuremaid võimalusi mänguplatsil tegevuskohta ja meeleolu muuta. Publik oli pandud istuma pinkide asemel põrandale pehmetele roheline riidega kaetud poroloonist mattidele. Niiviisi lõi see mulje nagu istutaks pehmel murul. Publikupoolne sein oli kaetud vineertahvlitega, millele oli kleebitud erinevad tapeedipaanid. See andis kodusust ja hubasust. Seintel olid fotod putukatest ja lisaks veel selgitavad tekstid. Neid samu tegelasi kohtas laval etenduse jooksul ning pildid aitasid lastel luua seoseid pärisputukate ja laval olevate tegelaskujudega. Saaliuksest istekohtadeni olev vahemik oli täidetud riidekirstu ja vana kapiga, mis oli täis asju, laes rippusid punutud kupliga laelambid. Sellega algas lugu juba saaliuksest sisseastumisega.

1.1. Kostüüm

Lavastaja oli valinud kostüümikunstniku, kes polnud varem kostüümikunstniku tööd teatris teinud. Ta on disaininud rõivaid ja teinud esemeid lühiajalisteks kunstiinstallatsioonideks, seetõttu oli tal raske kohaneda teatri nõudmistega. Oli vaja kostüümikavandeid, mida ta ei teinud kuni protsessi lõpuni, kuna ta oli harjunud teisiti töötama ja tal ei olnud kohe õigeid lahendusi välja pakkuda. Seetõttu pidi ta pidevalt suhtlema ja oma ideid ning kujutluspilte suusõnaliselt edasi andma. See tekitas pingeid, sest kostüümi teostavad õmblejad peavad aru saama, kuidas kostüümid hakkavad välja nägema ja mis funktsioonid selle juures olema peavad, kuid ilma visuaalseid kavandeid nägemata on raske seda ette kujutada ning teostada. Kostüümidraama lõppes kõigile siiski hästi ning kõik kostüümid said õigeks ajaks valmis.

Kostüümid ei pidanud olema otsast lõpuni õmmeldud või poroloonist detailidega. Kasutusele võeti kostüümide puhul kõik valmis esemed, mis haakusid ideega. Sellise põhimõttega valmis sirelase pea, mis koosnes kolmest jalgrattakiivrist, moodustades kahest kiivrist sirelase silmad ning sama putuka kehaks oli kiivritega ühte tooni päästevest.

Mulle tundus, et osad putukad nägid pisut õõvastavad välja. Sajajalgse keha oli üleni kaetud inimjalapikkuste vatiini täis topitud sukkadega, mille otsas olid erinevad meeste ja naiste kingad. Samas oli see kostüümi idee efektne ja lastele selgesti arusaadavaks tehtud. Selline koomiline lahendus aitas vähendada laste putuka-hirmu. Hoolimata oma ekstravagantsest välimusest mängisid näitlejad need putukad heatahtlikeks.

1.2. Butafooria

Dekoratsiooni asendas täielikult videoprojektsioon ja laval olid ainult rekvisiidid. Oluline oli butafooria huvitavus arusaadavuse piiril, sest lavastuse sihtrühm algas väikelastest. Esemed olid vormilt lihtsad ja suured ning värvilt selged. Lavastaja sooviks mõnede esemete puhul oli huvitav detail nagu porgandi narmasjuure vagude asemel kasutada lahti tõmmatud tõmbelukke, mille vahelt narmasjuur välja tuleb. Samuti maasika pikerguste seemnete asemel kasutada väga suuri ümmargusi nõõpe.

Kaili Viidase idee oli vastandada linna- ja maaelu, seega oli vaja mõlemast poolest iseloomulikke esemeid. Linnale oli iseloomulikud inimesesuurune Coca Cola karastusjoogi pudel, sama suur Lays kartulikrõpsupakk ja kaasaegsed tehnikavidinad nagu nutitelefoni ekraan. Maa keskkonnale olid iseloomulikud suur maasikas, porgand, õunaseeme, okkad jne. Oli ka esemeid, mis olid n-ö hübriidid mõlemast, sest lavastaja sooviks oli mõne eseme mitmekülgne kasutamine. Sellised esemed olid näiteks putuka pea, mis nägi välja nagu kahe kõlariga kassettraadio või lepatriinude kehad, mida võis kasutada ka mummuliste tassidena.

Olles teatris lavastuse juures algusest lõpuni esimest korda, ei olnud mul arusaamist, kas kuu aega oli selle butafooria valmistamiseks vähe või palju ja kas nii tavaliselt ongi. See, kas algse antud esemenimekirja oleksime me antud ajaga valmis jõudnud, jäigi järgi proovimata, sest aegamisi vähenes tehtavate esemete arv ning lõpuks jäid alles peamiselt ainult maaelule iseloomulikud asjad. Lavastamise käigus mõistis Kaili Viidas, et kõikide esemetega ei jõutaks laval mängida.

.

2. TEHNOLOOGIAD JA MATERJALID

Minu juhendajal oli lavastusse minevate butafoorsete esemete nimekiri. Enne tööle asumist arutasime juhendajaga läbi, millist eset millisest materjalist ja kuidas teha. Enamus materjalide ja tehnoloogiatega olin varem kokku puutunud. Juhendaja sõnade kohaselt on tihti nii, et igale tehtevale tööle on mitu erinevat teostusvõimalust. Alljärgnevalt tutvustangi oma töös kasutatud tehnoloogiaid ja materjale.

Papieemašee - väga pika ajalooga tehnoloogia, mille peamisteks koostisosadeks on pabermass ja liim. Kasutatakse enamasti vormist positiivi võtmisel või eseme tugevdamiseks.

Linavilt - valmistatud looduslikult taastuvast toorainest - linakiust. Ideaalne materjal palkmajade ehitamisel ja restaureerimisel palgivahede ning akende ja uste tihendamiseks. Traditsiooniline ja ökoloogiline alternatiiv tänapäeval laialt levinud montaaživahule, mis vales kohas kasutades võib saada konstruktsioonidele hävitavaks. Looduslikus linakius on peen rakuehitus, mistõttu saavutab linavilt tihendusmaterjalina väga hea õhuniiskuse tasakaalu, tagades hea sisekliima. (Hea Maja Poe kodulehekülg)

Penoplast - vahtpolüstüreen. Keemiline eteeni polümerisatsiooni teel valmistatav kõva valge tehisaine. Ehituses kasutusel soojustusmaterjalina. (K-Rauta kodulehekülg)

PVA-liim - poluvinüülatsetaadi dispersioon, kujutab endast viskoosset valget ühetaolist vedelikku, mis on saadud vinüülatsetaadi polümerisatsioonil vee keskkonnas polümerisatsiooni emulgaatori ja initsiaatori koostöös. Tuleb arvestada erinevate materjalide niiskustaluvust. (Pärnumaa Kutsehariduskeskuse kodulehekülg)

Tixo kontaktliim - universaalliim käsitööliimimisteks ning plastist ehitusdetailide nagu põrandaliistud, nurgaliistud, trepinurgad ning ülestõstete kinnitamiseks. PVC-katete ja plaatide, korkplaatide, tihendite, laminaadi, spooni, kummi, naha ja ehitusplaatide kinnitamiseks. Ei sobi tugevasti pehmendatud PVC ega polüolefiinplasti liimimiseks. (Kiilto kodulehekülg)

Tekstiilivärv – pintsliga riidele või siidile peale kantav värv. Värvid segunevad omavahel hästi. Pärast värvi kuivamist triikides kinnistada värv riidele.

Seinavärv - kautšuki või mõne teise polümeeri vesiemulsioon. Kergesti kasutatav ning kiire kuivamisajaga. Suhteliselt levinud värv katmaks suuri pindu. (Võõrsõnade leksikon 1981 *sub* lateks)

Climaflex isolatsioonitoru - Climaflex on ringikujuliselt-ekstuuditud polüeteen materjal, mida kasutatakse küttesüsteemide isoleerimiseks. Omab kõiki isoleerimisomadusi, mis vastavad tänapäeva toruisolatsiooni nõuetele. (KTS-Baltic kodulehekülg)

Poroloon - tehisaaine, polüuretaani liik. Materjal on kerge, pehme ja lihtsalt vormitav. Miinuseks on vananemine, aja möödudes muutub materjal rabedaks. (Võõrsõnade leksikon 1981 *sub* poroloon)

Makrofleks - Ühekomponentne püstolivaht. Öhu käes paisuv täitematerjal. Sobib pragude, vuukide täiteks ja parandustöödeks. On võimalik anda soovitud vormi, samuti võimalik kasutada kinnitusmaterjalina. Vananemiskindel.

Kuumliim - termoplastilisi liime kasutatakse laialdaselt kõigis tööstusharudes. Liimuvus ja nakkuvus saadakse kuumuse eraldumisega. Kasutamise eelduseks on spetsiaalsed kuumliimiseadmed, kus liim esmalt üles sulatatakse ja kus materjal vedela kuju omandab. Eristatakse lisaks erinevatele tooraine põhjadele veel sorte eri kuivamiskiiruste ja viskoossuste järgi. Kuumliime kasutatakse pakenditööstuses karpide moodustamiseks ja sulgemiseks, etikettide liimimiseks pudelitele, trükitööstuses raamatute ja ajakirjade selgade ja kaante liimimiseks, puidutööstuses kattematerjalide liimimisel jne. (Hansapakendi kodulehekülg)

Maalriteip - kasutatakse maalritöödel mitmesuguste pindade ja detailide kaitseks. Maalriteip paigaldatakse vahetult enne maalritööde algust ja eemaldatakse kohe peale töö lõppu, kui värv on tolmukuiv (hiljemalt 24 tunni möödudes). Pind, kuhu teip paigaldatakse, tuleb eelnevalt puhastada tolmust. (Baumax kodulehekülg)

3. KONKREETSES LAVASTUSES TEHTUD TÖÖD

Endla teatris töötavad lavastuse valmimise juures erinevad töökojad. Õmblus-, puutöökoda, maalrisaal, kus töötavad dekoraator ja butafoor. Mina töötasin maalrisaalis ja puutusin kõige rohkem kokku butafoori, kunstnik-dekoraatori ja kunstnikuga. Vähesel määral kostüümikunstniku, õmblejate ja lavastusalajuhiga. Koostöö nendega sujus hästi ja konflikte ei tekkinud. Minu küsimustele ja muredele leiti aega kohe vastata.

3.1. Männi okas

Esimeseks ülesandeks oli teha männiokka-paar. Okka kõrgus pidi olema kaks meetrit. See koosnes kahest okkast, nii nagu männile on iseloomulik. Okka küljes pidi olema võimalik keharaskusega rippuda. Selle tarvis oli juba parajaks lõigatud raudtoru, mille ümber ma hakkasin okast ehitama. Esimeseks, ja selleks puhuks ka õigeks valikuks, osutus hall isolatsioonitoru. Toru oli pehme ja vastupidav ning sobis hästi raudtoru ümber. Lõikasin isolatsioonitoru pikiti pooleks, et saada kahe okka tegemiseks materjali. Liimisin raudtoru Tixo-liimiga isolatsioonitoru sisse. Kuna männi okkad on veidi kaardus, siis lõikasin isolatsioonitoru äärtesse väikesed sãlgud ning liimisin need samuti Tixo-liimiga kokku. Kasutasin seda liimi, sest see on hea nakkuvusega, ning talub üsna hästi kerget survet ja kuivab PVAst kiiremini. Okka pealispinna tegemiseks kasutasin üleriiete sisse õmmeldavat halli vatiini, sest see ei jää liimides nii jäik nagu puuvillane või mõni muu kangas. Lõigatud tükid tahtsin liimida PVA-liimiga mõlema isolatsioonitoru poole peale. PVA-liimi kasutasin seetõttu, et liimimise pind oli suur, ning see liim on üsna universaalne kõige liimimiseks. Sellest hoolimata kuivas liim ebatavaliselt kaua ning vatiin ei tahtnud libeda isolatsioonitoru külge liimuda. Kuna liimised vatiini ääred puutusid omavahel kokku, siis lahendas see olukorra. Selle rekvisiidi ehitamise suurimaks probleemiks kujunes kahe okka omavaheline kokkuliitmine.

Foto 1 Männi okas

Foto 2 Männi okas

Foto 3 Männi okas

Foto 4 Männi okas

Kunstniku kavand ei andnud lahenduseks ammendavaid vastuseid. Läksin õue ning otsisin üles ühe männiokka-paari, mille pealt ma töö lõpetamiseks infot sain. Ilma raudtoruta männiokas oli liiga lõtv. Otsisin selleks ühe lühema plastiktoru ning kinnitasin selle maalriteibiga raudtoru külge. Kuna teipi sai torude ümber palju keritud, ei vajanud see täiendavat kinnitamist. Et okkad teineteisest rohkem eemal hoiaksid panin kahe toru vahele linavilti, mis ei vajanud täiendavat liimimist või kinnitamist. Okaste ühendatud otsade viimaseks katmiseks tegin vatiinist laia paela ja kerisin tugevalt ümber otsa, kinnitades paela keerud omavahel nõõpnõeltega, mis ma hiljem eemaldas, kui PVA-liimiga rohkelt läbi immutanud vatiin oli ära kuivanud. Okas pidas proovid vastu ning ei vajanud rohkem täiendusi või parandusi.

3.2. Väike leht

Väikese lehe tegemist alustasin varrest. Lehe suurus oli 80x35cm. Kuna Silvi Kard oli sellega juba alustanud, siis oli mul selge, kuidas ja millest seda teha. Põimisin alumiiniumtraadid teineteise ümber nii, et tekkis roots. Traadist rootsu ümber keerasin rohelisest kangast välja lõigatud paela, mille tegin veel PVA-liimiga kokku, et riie traadi ümber püsiks. Lehe tegemine nägi ette läbipaistva kanga kasutamist. Selleks oli toodud muustriline sünteetilisest kangast rätik, mis oli vaja kavandi kohaselt ära värvida. Silvi Kardi soovitusel otsisin rätiku värvimisaluseks rätikusuuruse penoplastist tüki, kuhu joonistasin lehe piirjooned. Penoplasti mähkisin kilesse (et värv jääks kilele). Seejärel kinnitasin rätiku nõõpnõeltega penoplastile. Rätiku värvimiseks võtsin proovimiseks olemasolevaid erinevaid seinavärve. Olles lehe kavandikohaselt ära värvinud ja rätikust välja lõiganud ning rootsule Tixo-liimiga kleepinud, näitasin seda kunstnikule, kellele see ei meeldinud, kuna rätiku enda muster oli liiga esiletükkiv. Minu arvates oli seinavärvidega värvides tulemus lausa kole. Selline värvimisviis oleks ehk suurele lavale sobinud.

Foto 5 Väike leht

Foto 6 Väike leht

Foto 7 Väike leht

Kunstnik arvas, et võiks proovida rätiku asemel siidi ja seinavärvi asemel tekstiilivärve. Panin siidi raamile, et takistada siidi kokkupuutumist kilega. Tekstiilivärve kasutades jäi tulemus õrnem ja tundlikum, kuna värvid sulasid omavahel ning selle tulemusena olid üleminekud pehmemad. Kunstnik soovis, et lehel oleks ka näha lehe enda struktuuri, nagu looduses kõdunevatel lehtedel. Selleks kasutasin reljeefset tekstiilivärvi, tehes ainult mõned kohad lehel

reljeefseks. Lõpptulemus meeldis kunstnikule. Vaadates etendusest pilte tundus mulle, et oleks võinud lehele rohkem värviga kontrasti anda.

3.3. Suur leht

Kavand nägi ette veel ühe lehe tegemist. Mõõtmed olid 150x100 cm. Kuna leht oli suur, siis selle toetuseks oli kokku keevitatud lehekujuline metallraam, mille tegemiseks oli mul vaja eelnevalt valmistada originaalsuuruses šabloon. Selleks kleepisin vastavas suuruses paberipaani seinale. Joonistasin kavandi pealt kujutise lüümikule ning projektori abiga projitseerisin lehe piirjooned seinal olevale paberile ning vedasin markeriga kontuurid. Šabloon läks edasi töömehele, kes tegi selle järgi raami. Metallraami värvisin seinavärviga roheliseks. Kavandil ei olnud kirjas, millest leht tuleks teha. Kunstnik ei teadnud seda isegi, kuid tema soov oli, et see oleks midagi teistsugust, kui lihtsalt riide või porolooniga katmine ja värvimine. Pakkusin omalt poolt välja materjaliks siiski porolooni. Soovitasin porolooni lõigata suvalisteks tükkideks ning uuesti kokku liimida nii, et tükid jääksid teineteisega eritasandiliselt. Kunstnik oli sellega nõus ja ma asusin tööle. Kõigepealt joonistasin raami järgi 5cm paksusele poroloonile lehe kontuuri. Noaga lõigates jääb serv puhtam ja täpsem. Väljalõigatud lehe lõikasin omakorda väikesteks tükkideks ning liimisin need uuesti Tixo-liimiga kokku. Poroloonist „lehe“ liimisin raami vahele Tixo-liimiga. Tugevama konstruktsiooni saamiseks torkasin poroloonist läbi traadid, ning kinnitasin traadi otsad ümber raami. Kui olin porolooni lõikamise-liimimise-kinnitamisega valmis saanud, värvisin porolooni sama värviga, mida kasutasin raami värvimiseks. Alusvärvile lisasin aerosoolvärvidega teisi lehele iseloomulikke toone (oranž, kollane). Et vars kätte ei sooniks, keerasin sellele porolooni ümber ning katsin PVA-liimiga immutatud rohelise riidega, et poroloon ümber varre püsiks.

Foto 8 Suur leht

Foto 9 Suur leht

Foto 10 Suur leht

3.4. Karikakar

Karikakraõit alustasin samuti šablooni tegemisest, sest tegu oli õiega, mille läbimõõt oli 160cm, ning mis vajab tugevat toetust. Metallist raami saamiseks kasutasin samuti lüümikut, projektorit ning paberit, mis oli seinale kinnitatud. Valmis raamile hakkasin kunstniku poolt välja valitud puuvillast pitskardinat õmblema, et luua õielehti. Kinnitasin eelnevalt kardina nõõpnõeltega raami külge, lõikasin kangast kujutise välja ning õmblesin riide raami ümber. Kuna kangas oli suurte pitsiaukudega, siis polnud seda otstarbeks liimida.

Õie ruumilisemaks muutmiseks tegin südamiku poolkerakujulise. Kõige parem materjal selleks oli poroloon. Enne porolooni lõikamist joonistasin paberile šablooni, kandsin selle poroloonile ja lõikasin joonte järgi noaga välja. Liimisin Tixo-liimiga tarvilikud küljed kokku. Poroloonist poolkera katsin pealt karikakraõiele iseloomuliku kollast värvi fliisiriidega. Fliisi ääred liimisin Tixo-liimiga poolkera sisse. Porolooni sisse õmblesin tumelillakast tugevast riidest voodri,

kasutades riide lõikamiseks sama šablooni. Mõlemalt poolt riidega kaetud poroloonpoolkera õmblesin raamile.

Südamiku peale õmblesin kunstniku soovil karvase paela, et lill näeks ilmekam välja. Paela õmblemist alustasin õielehtede ja südamiku kokkusaamiskohast, et varjata nende ühenduskohta. Päris keskele õmblesin sõõrina paela, mille küljes olid väiksed mummud, et õiel oleks ka tolmukad

Foto 11 Karikakar

Foto 12 Karikaka

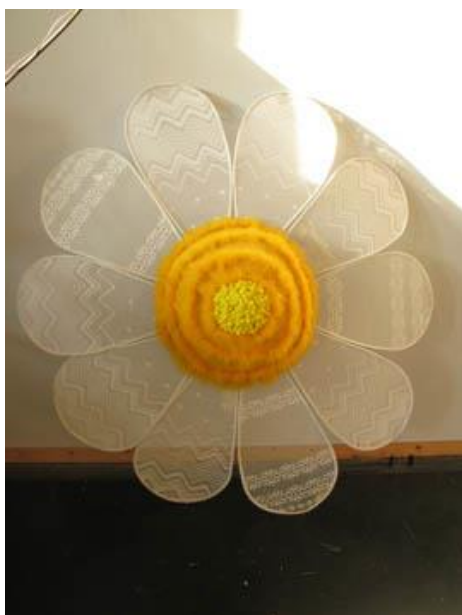

Foto 13 Karikakar

Foto 14 Karikakar

3.5. Väike sõnnikukuul

Lavale oli vaja teha kaks erineva suurusega sõnnikukuuli. Sain ülesandkes teha neist väiksem. Töö lihtsustamiseks otsis Silvi Kard vanade rekvisiitide seast välja butafoorse kapsapea läbimõõduga umbes 70 cm. Kapsapea oli tehtud penoplastist ja kaetud papjemašeeaga. Sõnnikukuuli välimuse andsin linavilti kasutades, mille immutasin PVAg ja silusin selle endisele kapsapeale. Silvi Kard arvas, et huvitavam oleks, kui jätta linavilt veidi kortsu, tegin tema nõuannete järgi. Naturaalsema mulje jätmiseks liimisin „sõnnikukuulile“ PVAg heinakõrsi.

Foto 15 Väike sõnnikukuul

Foto 16 Väike sõnnikukuul

3.6. Lilla õis

Lilla lilleõis oli läbimõõduga 140 cm ning vajab samuti metallraami, mille sain töökojast samasugust tehnikat kasutades nagu varem lehe ja karikakraõie puhul. Kattematerjaliks sai õrna õiemustriga läbipaistev lillakas sünteetiline riie. Selle raamile kinnitamine oli keerulisem, sest seda ei saanud otse õmmelda. Robustse mulje vältimiseks liimisin siis riide kiiresti kuivava Tixo liimiga ühele õieleheraamile ning lõikasin võimalikult raami lähedalt ülearuse maha. Seejärel hakkasin liimitud riidet korralikult ümber raami õmblema, peites ka väljalõike ääred. Lill vajab ka südamikku, millel oli samuti õie kuju. Südamiku tegin samuti poroloonist. Lõikasin õhemast poroloonlehest vastava suurusega õiekujulise tüki, katsin selle mõlemalt poolt kollase fliisiriidega, õmmeldes tagumise ja esimese poole tükid äärtpidi kokku. Fliisi on hea õmmelda,

sest õmblused jäävad vaevumärgatavaks. Seejärel õmblesin ruumilisuse rõhutamiseks südamikule jooned sisse. Kuna poroloon on pehme, siis jäid vaod hästi näha. Südamiku keskele õmblesin omakorda natuke paela, mille küljes olid kollased mummud, et teha südamik huvitavamaks. Vahepeal oli lilla õis käinud proovis ja seal selgus, et õit ei lähe lavastuses vaja. Kasutasin lilla õie kollast südamikku muuks otstarbeks, liimides selle kaunistuseks kõie otsa, kust kärbsed lavastuses alla ronivad. Tegin veel südamikule rohelisest laiast kilepaelast lehed.

Foto 17 Lilla õis

Foto 18 Lilla õis

3.7 Niidirull

Lavastusse tuli teha Niidirull, millega oli juba varem alustanud Silvilt Kard, kuid ma võtsin talt selle töö üle. Puutöömees ehitas niidirullile karkassi - paksemast vineerist alumise ja ülemise otsa ning keskele puupulkadest rulli. Silvi Kard oli otstele paksuse andmiseks vastavas mõõdus penoplastist kettad valmis lõiganud, vineerile liiminud ja hakanud neile kavandi järgi kuju andma, mille mina lõpule viisin. Suuremate penoplastitükkide eemaldamiseks kasutasin väikest vaibanuga. Lõpptulemuse lihvisin peene liivapaberiga, seejärel katsin penoplastist osa papjeemašega. Keskmise osa rullist katsin ühes tükis paksema papiga. Pappi rullile liimides tõmbasin Silvi Kardi nõuande järgi selle kinnitamiseks papi ümber natuke niiti, et see rulli küljes

püsiks. Niidirull oli vaja ära värvida ja rullile niit peale kerida, milleni ma siiski ei jõudnud, sest selgus, et niidirulli ei lähe lavastuses vaja.

Foto 19 Niidirull

Foto 19 Niidirull

3.8. Viiul

Rohutirtsust tegelasele oli vaja teha viiul, mis käiks selga nagu seljakott. Esiteks tegin juba varem kasutusel olnud meetodiga paberist šablooni. Seejärel lõikasin kuju vaibanoaga poroloonist välja. Mahu andmiseks kasutasin 10 cm paksust porolooni. Viiulile oli vaja teha rohelisest lakk-kangast ümbris. Märkisin riidele poroloonist viiuli järgi piirjooned, lõikasin kangast need tükid välja ja õmbleja õmbles need kokku. Kostüümikunstnik soovis, et viiuli kere otsas oleks sabakuuele sarnanev saba, sest rohutirtsu kujutatakse tihti sabakuues ja viiuliga. Kostüümikunstnik oli selle tarvis kaasa toonud helerohelisest lakk-kangast seeliku, millel oli kalasaba taga (ilmselt merineitsi kostüüm). Lõikasin sealt saba ära ning õmbleja õmbles selle viiuli lakk-kangast ümbrise külge. Kunstnik tahtis, et saba hoiaks näitleja kehast eemale. Selle tarbeks kasutasin ära eelnevalt sabal olevaid õmblussooni, kuhu ma traadi sisse ajasin, tänu millele sai saba kehast eemale väänata.

Poroloonist viiuli panin lateksümbrise sisse ja õmblesin ava kinni. Viiuli ülejäänud detailid (pea

koos sõrmlauaga, roop ja keelehoidja) lõikasin välja hallist isolatsiooniplaadist, mida modelleerisin liivapaberiga ja andsin neile soovitud kuju. Isolatsioonitorust saadud detailid liimisin Tixo-liimiga lakk-kangast seljakott-viiulile. Tundus, et ainult liim detaili kinni ei hoia. Tugevdamiseks lõikasin traadist vastava pikkusega jupid, keerasin need veidi laineliseks, tegin Tixo-liimiga kokku ja torkasin läbi detaili porolooni.

Viiuli keeled tegin rohekast paksust tamiilist. Tamiili sidusin isolatsiooniplaate kinni hoidvate traatide külge. Virbliteks kasutasin lateksi või akrüülhermeetiku tuubide korke, mille otsad tegin Tixo-liimiga kokku ja torkasin need vastavasse kohta viiulil. Seljakoti sangad lõikasin lakk-kangast välja, mis õmbleja viiulikere külge õmbles.

Foto 20 Viiul

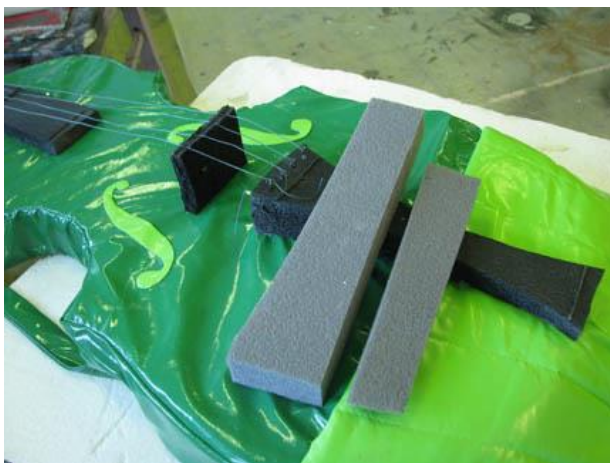

Foto 21 Viiul

Foto 22 Viiul

3.9 Maasikas

Lavastusse oli vaja 100 cm x 175 cm suurust metsmaasikat. Lootsime selleks kasutada hüppepalli, mille peale kasvatada papjeemašeege maasikas. Kuna sinna peale pidi saama istutada, siis julgesin avaldada arvamust, et papjeemašee pehmel hüppepallil ei pruugi vastu pidada ning vajub mõlki. Pakkusin välja mõtte, et viljakeha võiks teha täies mahus pigem penoplastist ja teostajaks valiti seetõttu mind. Maalrisaalis oli 50 cm paksune penoplastiblokk. Sellest lõikasin välja kaks võrdset risttahukat. Ühendasin tahukad omavahel PVA-liimiga ning hakkasin sellele esialgu tavalise saega maasika kuju andma. Modelleerimine tuli arglikult, sest kartsin liiga palju maha lõigata. Selle vältimiseks oli vaja pidevalt eemalt üldist kuju vaadata.

Foto 23 Maasikas

Foto 24 Maasikas

Maasikale ümarama kuju andmiseks kasutasin hiljem rasplit. Kunstnik soovis maasikaseemnete asemele panna suured nõõbid. Noa ja liivapaberiga tegin maasikale ümmargused seemneaugud. Vahepeal tegelesin ka maasika lehtedega. Oli selge, et need tulevad PVA-liimiga immutatud linavildist, sest linavilt oli sobiva paksusega. Liimiga immutatult on see ka piisavalt tugev laval ees ootavateks vintsutusteks. Joonistasin markeriga vildile lehtede kujud seekord šablooni kasutamata, kuna lehed ei pidanud olema identsed. Lehed välja lõiganud, segasin PVA ja roheline värvi kokku, et saavutada kaks eesmärki korraga – liimiga kõvendada linavilti ja anda sellele roheline värvus. Et lehed natuke lehe moodi oleks (lehe küljed pisut sissepoole ja leht ise

kaardus), siis panin liimised lehed kuivama lõplikku vormi silmas pidades. Kuivamise kiirendamiseks kasutasin puhurit.

Foto 25 Maasikas

Foto 26 Maasika

Foto 27 Maasikas

Maasika katmiseks kasutasin papjeemašeed. Ühtlasema pinna saavutamiseks kasutasin rebitud pappi. Ajalimiidi tõttu panin ainult ühe kihi pappi, et tugevdada maasikat füüsiliste mõjutajate vastu. Liimi kuivamise järel värvisin maasika punaseks. Lehed olid selleks ajaks ka kuivanud ja ma hakkasin maasikale lehtede auke tegema, sest lehed pidid tugevalt maasika küljes olema. Lehtede alumisse otsa jätsin väljalõigetes väiksed lapakud, mis kinnitasin maasikasse tehtud aukudesse. Selleks, et lehed kindlamalt sees püsiksid, lõikasin jämedast alumiiniumtraadist

parajad jupid ja keerasin ühe otsa kõveraks, immiteerides naela kuju – pea ja vars. Igale lehele tegin ühe traatnaela, mille lükkasin augus olevast lapakust läbi penoplasti sisse. Olin augud teinud liiga suured ja need tuli ära täita. Arvasin, et on hea mõte kasutada liimist linavilti, kuid sain aru, et vilt ei kuiva seal augus ära ning selle asemel kasutasin Makroflexi, mis kuivas kiiresti ja täitis paisudes augud ära.

Maasikale oli vaja teha ka vars. Selleks keerasin sobivas suuruses traadi keskelt pooleks ning keerasin tugevuse mõttes need teineteise ümber. Traadi lahtised otsad keerasin samuti tagasi, et need otsad penoplasti torgates enam välja ei tuleks. Traadi välja jääva otsa ümber keerasin roheline PVA-liimise paela, et see ühtiks lehtede välimusega.

Seemnete asemel oli plaanis panna hiigelsuured mustad või kollavärvi nõõbid. Kuna musti nõõpe ei olnud piisavalt, siis osteti valgeid nõõpe, mis ma aerosoolvärviga mustaks värvisin. Nõõbid liimisin Tixo-liimiga maasika seemneaukudesse. Nõõpe oli 96.

3.10. Lepatriinude täpid

Silvi Kardi tehtud lepatriinukehadele oli vaja peale õmmelda riidest täpid ja nendele omakorda metallist värvilised purgikaaned. Kangast täppide õmblemine läks raskusteta, kuid metallist kaantele oli vaja teha naaskliga paar auku, millest sai nõela läbi pista ja need siis kangast täpi keskele õmmelda.

Foto 28 Lepatriinude täpid

Foto 29 Lepatriinude täpid

KOKKUVÕTE

Oma loov-praktilise diplomitöö kirjalikus osas andsin ülevaate Endla teatris lastelavastuse „Põrrr...!!!“ juures tehtud tööst. Olin teatris esimest korda ühe lavastuse juures kuni esietenduseni. Tänu sellel sain paremini aru teatris toimuva lavastuse valmimise protsessist.

Lisaks oli huvitav koos töötada selle lavastuse lavastaja Kaili Viidasega, kellele oli lavastamine uudne kogemus. Peale lavastamise oli ta veel loo autor ja kunstnik. Ta oli inspireeriv ja julgustav. Ta teadis, mida tahtis sealjuures kartmata omi vigu tunnistada. Mind hämmastas kõige rohkem tema usaldus teiste suhtes ja sisetunde kuulamine ning rahu säilitamine situatsioonides, kus võis olla põhjust paanikaks. Ta jättis mulle igati professionaalse mulje ning ma teeks temaga meeleldi edaspidigi koostööd.

Tööd, millega ma lõpuks tegelema hakkasin, olid enamjaolt lihtsad, sest olin varasemalt nende materjalide ja tehnoloogiatega kokku puutunud. Probleemiks oli pigem tehtavale butafooriale äratuntava kuju andmine. Sellele enamus aega kuluski. Kavandite mapis oli ka fotomaterjal, mis täiendas joonistatud kavandeid, kuid täpsustamiseks pidin vahel ise internetist lisainfot uurima. Kavandid ei olnud joonistatud mõõtkavas, kuid olid varustatud gabariit-mõõtudega.

Kuna lavastus oli väikestele lastele, mis rääkis putukate elust, siis olid teostatavad rekvisiidid kordades suuremad oma loomulikest mõõtudest, mistõttu võttis nende teostamine rohkem aega. Minu tööks oli teha männiokkad, karikakra õis, lillat värvi õis, maasikas, niidirull, suur ja väike leht, sõnnikukuul, rohutirtsu viiul ja lepatriinude täpid. Maalrisaal, kus ma töötasin, oli ideaalne koht suurte esemete tegemiseks, sest seal oli piisavalt ruumi. Arvan, et sain oma tööga hästi hakkama ning sealsete inimestega sujus koostöö takistusteta. Ühtne kollektiiv mõjus samuti hästi töömeeleolule.

Tundsin puudust suuremast vastustusest. Olin seal nõ külaline, kes võib tulla ja minna, millal ise tahab, sest lepingut seal töötamiseks ei olnud. Kindla sideme puudumine teatriga pärssis minu suutlikust kindlamalt otsuseid vastu võtta, oodates pigem sealsete töötajate heakskiitu. Viimasel

nädalal sain seda küll proovida, sest juhendajat ei olnud, kuid selleks ajaks oli juba kõik valmis ning oli vaja ainult proovist tagasi tulnud esemeid parandada või täiendada.

Õppisin paremini töötama kollektiivsete ettevõtmistega. Sain enesekindlust, julgust eksida ja hea kogemuse teatris töötamiseks.

Tahan tänada oma praktilise töö juhendajat Silvi Kardi innustuse ja õpetlike nõuannete ning oma kirjaliku töö juhendajat Krista Tooli kannatlikkuse eest.

KASUTATUD KIRJANDUS

Baumaxi kodulehekül

<http://www.baumax.ee/et/Ehitusmaterjalid-ja-ehituskaubad/p/6/187/maalriteip> (06.02.2013)

Hea Maja Poe kodulehekül

<http://www.heamajapood.ee/e-pood/soojustus-ja-tihendamine/lina/kruvi-keskmise-50x5mm.html>
(06.02.2013)

Kiilto kodulehekül

http://www.kiilto.ee/attachments/5/8/white_papers/Tixo.pdf (06.02.2013)

KTS-Balticu kodulehekül

http://www.ktsbaltic.ee/et/kataloog?page=shop.browse&category_id=56 (06.02.2013)

Hansapakendi kodulehekül

<http://www.hansapakend.ee/?lang=est&m1=2&m2=8&m3=90> (06.02.2013)

K-Rauta kodulehekül

<http://www.k-rauta.ee/ideedjanouanded/tooteuudised/pages/vahtpolustureen.aspx> (06.02. 2013)

Pärnumaa Kutsehariduskesku

http://www.hariduskeskus.ee/%C3%B5ppeosakonnad-2/voltveti_koolituskeskus/18-voltveti-koolituskeskus/470.html (06.02.2013)

LISAD

Lisa 1 Kaili Viidase makett ja tööjoonised lavastusele „Põrrr...!!!

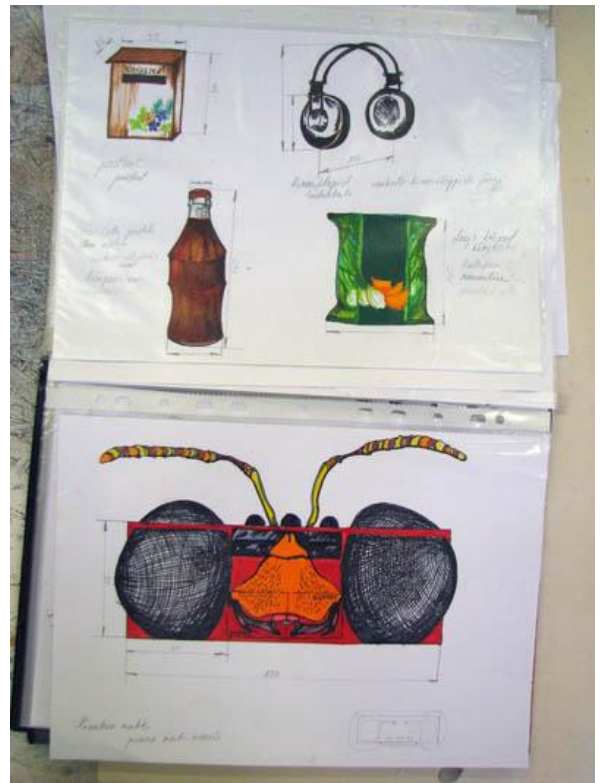
Lavastuse makett 1

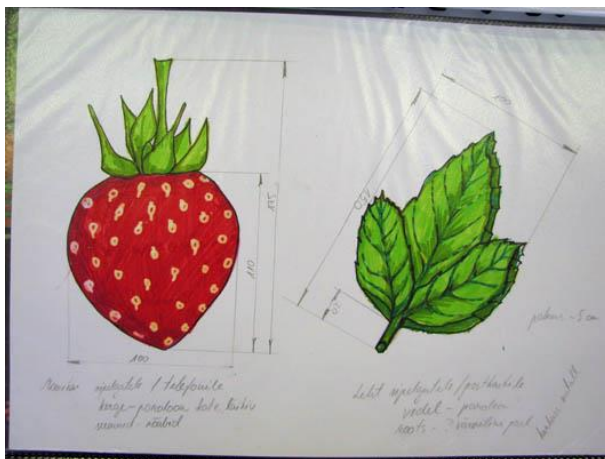
Lavastuse makett 2

Lavastuse materjal 1

Tööjoonis 1

Tööjoonis 2

Tööjoonis 3

Lisa 2 Fotod lavastusest.

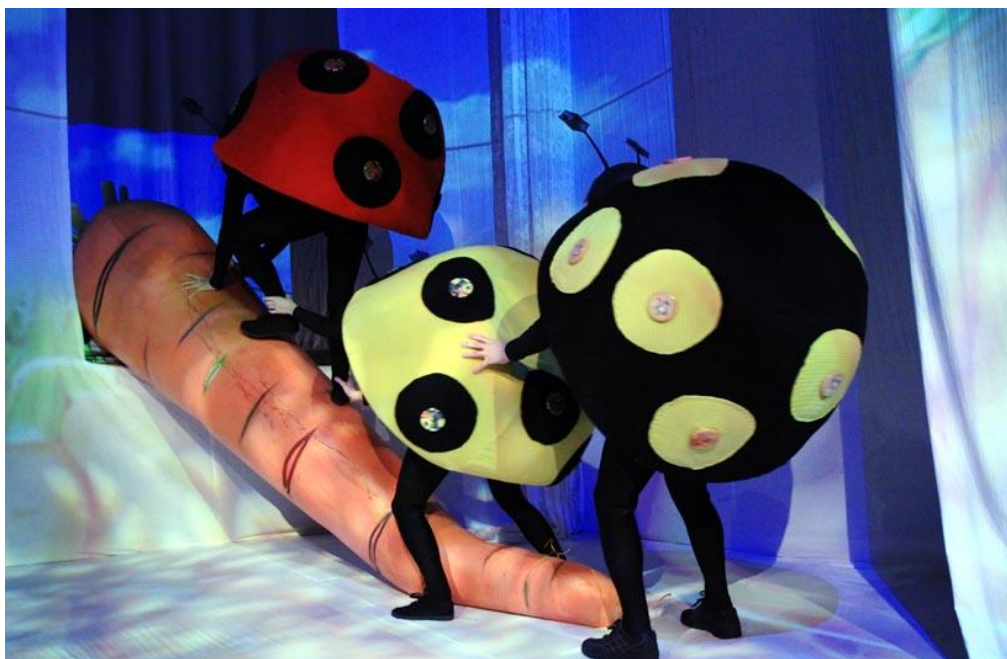

Foto 1 (foto: Ants Liigus)

Foto 2 (foto: Ants Liigus)

Foto 3 (foto: Ants Liigus)

Foto 4 (foto: Ants Liigus)

Foto 5

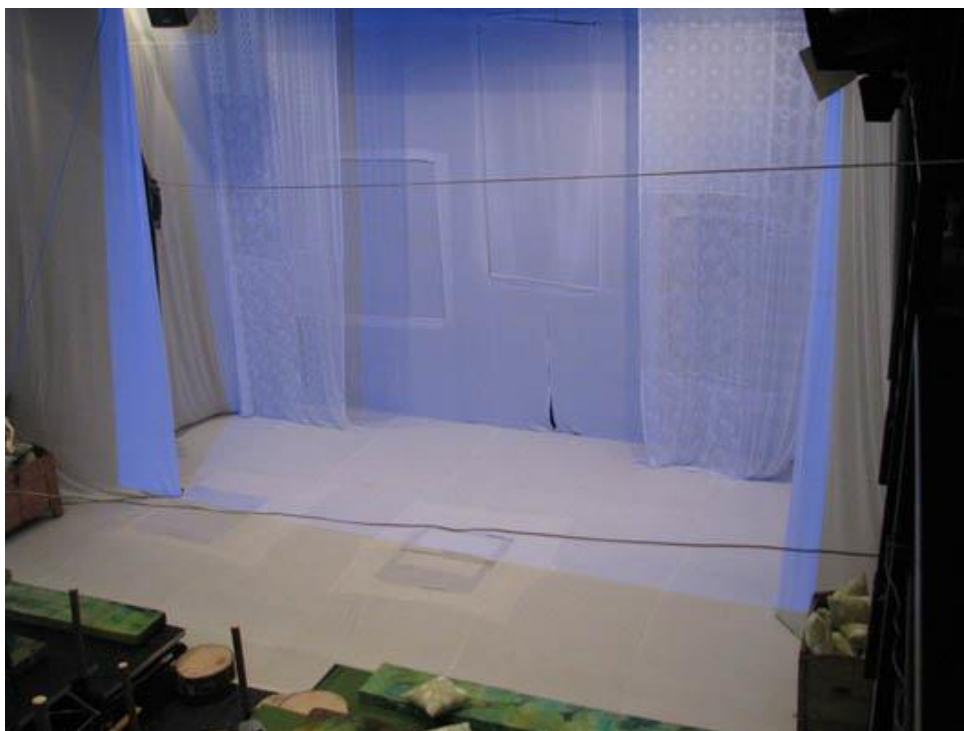

Foto 5

Foto 6

TAGASISIDE

Üliõpilane Kaido Torn teostas oma diplomitöö praktilise osa teatris „Endla“.

Lavastuse „Põrr...!!!“ kirjutas, lavastas ja kujundas Kaili Viidas.

Üliõpilane Kaido Torn on väga iseseisva ja loova mõtlemisega, põhjalikult huvitatud töökohal toimuvast ja seda mitte temale antud ülesannete täitmisel. Ta töötas väga vastutustundlikult ja oskas planeerida nii aja kui materjalide kasutamist.

Oma tööd ja ennast hinnates jätkus tal kriitilist meelt ja juhendajana võin öelda, et areng oli märgatav kõikides toimingutes.

Kaido Torn on manuaalselt väga osav ja omaalgatuslik. Ta tabas kõiki suunavaid juhendamisi lennult. Väga hea oli teda juhendada, sest ta oskas hästi suhelda kõigi osapooltega ja oskas selgelt ja asjatundlikult väljendada oma arvamust.

Nappe töövahendeid, mis on seotud teatrite majanduslike võimalustega, osaks ta neid kasutada ja töövõtted olid oskuslikud. Samuti oskas ta organiseerida oma töökohta, hoidis selle puhta ja täitis kõiki tööohutuse nõudeid.

Vaatamata sellele, et kavandid lavastusele oli kujundanud inimene, kes ei ole seda õppinud, suutis ta lõpptulemusena teostada kõik laitmatult ja pälvis asjaosaliste rahulolu ja kiituse.

Üliõpilane Kaido Torn näitas ennast väga professionaalsena nii tööde teostamisel, vaatamata suhteliselt napile praktikale, kui suhtlemisel teiste Pärnu teatri töötajatega.

Oma kogemustest üliõpilase Kaido Torni juhendamisel nii õppetöös kui diplomipraktikal olen veendunud, et ta väärib butafori kutsestandardi omistamist.

Diplomipraktika juhendaja

Silvi Kard

SUMMARY

My creative-practical diploma thesis was done in Endla Theater. I was working there for children's play called „Põrr...!!!“, where I was helping out with all the props. Due to the fact that all the process took me for about one month, I was being able to understand better the whole process of how a play is being staged. Commonly a month is too short for this kind of amount of work. That is also the reason I was called to be part of the team, cause they were short-handed. But it was enough time for me to learn how theaters work and manage the work flow in general.

This writing is documenting my practical work in Endla Theater. The text is illustrated by photos. Work is divided into three chapters and extras.

In the first chapter I give an overall review about the play, the ideas of the director, and the working atmosphere.

In the second chapter I introduce the materials and technologies being used.

In the third chapter I describe the specific work flow for each prop being made. This chapter also has illustrative photos.

In the last part I have provided photos of the model, design sketches and of the play and stage.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kaido Torn

(sünnikuupäev: 13.07.1985.a.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “ Lavastuse „Pörrr...!!!“ butafooria teostamine Endla teatris“, mille juhendaja on Krista Tool.
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 09.08.2013